

ISSN (Print) 2616-678X
ISSN (Online) 2663-1288

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің

ХАБАРШЫСЫ

BULLETIN

of L.N. Gumilyov
Eurasian National University

ВЕСТНИК

Евразийского национального
университета имени Л.Н. Гумилева

ФИЛОЛОГИЯ сериясы
Серия **ФИЛОЛОГИЯ**
PHILOLOGY Series

№4(129)/2019

1995 жылдан бастап шығады

Издается с 1995 года

Founded in 1995

Жылына 4 рет шығады

Выходит 4 раза в год

Published 4 times a year

Нұр-Сұлтан, 2019

Nur-Sultan, 2019

Нур-Султан, 2019

Бас редакторы **Дихан Қамзабекұлы**
филология ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА академигі (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары **Шолпан Жарқынбекова**
филология ғылымдарының докторы, проф. (Қазақстан)

Редакция алқасы

Аскер оғлы Рамиз	ф.ғ.д., проф. (Әзербайжан)
Ақматалиев Абдылдажан	ф.ғ.д., проф. (Қырғызстан)
Аймұхамбет Жанат	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Бахтикиреева Улданай	ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Беженару Людмила	ф.ғ.д., проф. (Румыния)
Бейсембаева Жанаргүл	ф.ғ.к. (Қазақстан)
Біжкенова Айгүл	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Жақыпов Жантас	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Журавлева Евгения	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Жаң Динжиң	PhD, проф. (Қытай)
Ескеева Мағрипа	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Ержласун Гүлжанат	PhD, проф. (Түркия)
Қасқабасов Сейіт	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Негимов Серік	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Нұрғали Қадиша	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Нуриева Фануза	ф.ғ.д., проф. (РФ, Татарстан)
Райхл Карл	ф.ғ.д., проф. (Германия)
Рахманов Носимхан	ф.ғ.д., проф. (Өзбекстан)
Риверс Уильям Патрик	PhD, проф. (АҚШ)
Сәтенова Серіккүл	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Тәжібаева Сәуле	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Тұрысбек Рақымжан	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Хисамитдинова Фирдаус	ф.ғ.д., проф. (РФ, Башқұртстан)
Чернявская Валерия	ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Шәріп Амантай	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Шәріпова Гүлбану	ф.ғ.к., доцент м.а. (Қазақстан)
Экиджи Метин	PhD, проф. (Түркия)
Янковски Хенрих	PhD, проф. (Польша)

Редакцияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ., Қ.Сәтбаев к-сі, 2, 402 каб.

Тел.: +7(7172) 709-500 (ішкі 31-413)

E-mail: vest_phil@enu.kz

Жауапты редактор, компьютерде беттеген: Илияс Құрманғалиев

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы. ФИЛОЛОГИЯ сериясы
Меншіктенуші: ҚР БжҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМК
ҚР Ақпарат және коммуникациялар министрлігінде 27.03.2018 ж. №16996-Ж тіркеу куәлігімен тіркелген.
Мерзімділігі: жылына 4 рет. Тиражы: 35 дана
Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ., Қажымұқан к-сі, 12/1,
тел.: +7(7172)709-500 (ішкі 31413)

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Editor-in-Chief **Dikhan Kamzabekuly**
Doctor of philology, academician of NAS RK (Kazakhstan)

Deputy Editor-in-Chief **Zharkynbekova Sholpan**
Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)

Editorial board

Asker ogly Ramiz	Doctor of philology, Prof. (Azerbaijan)
Akmataliyev Abdildajan	Doctor of philology, Prof. (Kyrgyzstan)
Aimukhambet Zhanat	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Bakhtikireeva Uldanai	Doctor of philology, Prof. (Russia)
Beisembayeva Zhanargul	Can. of philology (Kazakhstan)
Bezhenaru Lyudmila	Doctor of philology, Prof. (Romania)
Bizhkenova Aigul	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Chernyavskaya Valeriya	Doctor of philology, Prof. (Russia)
Erzhiasun Güljanat	PhD, Prof. (Turkey)
Yeskeyeva Magripa	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Henryk Jankowski	PhD, Prof. (Poland)
Kaskabassov Seit	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Khisamitdinova Firdaus	Doctor of philology, Prof. (RF, Bashkortostan)
Metin Ekiji	PhD, Prof. (Turkey)
Negimov Serik	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Nurgali Kadisha	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Nurieva Fanuza	Doctor of philology, Prof. (RF, Tatarstan)
Reichl Karl	Doctor of philology, Prof. (Germany)
Rakhmanov Nasimhon	Doctor of philology, Prof. (Uzbekistan)
Rivers William Patrick	PhD, Prof. (USA)
Satenova Serikkul	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Sharip Amantay	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Sharipova Gulbanu	Can. of philology, assos. Prof. (Kazakhstan)
Tazhybayeva Saule	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Turysbek Rakymzhan	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Zhakypov Zhantas	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Zhang Dingjing	PhD, Prof. (China)
Zhuravleva Yevgeniya	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)

Editorial address: 2, Satbayev str., of. 402, Nur-Sultan, Kazakhstan, 010008
Tel.: +7(7172) 709-500 (ext. 31-413)

E-mail: vest_phil@enu.kz

Executive editor, computer layout: Ilyas Kurmangalyev

Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University PHILOLOGY Series

Owner: Republican State Enterprise in the capacity of economic conduct «L.N.Gumilyov Eurasian National University» Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan

Registered by Ministry of Information and Communication of the Republic of Kazakhstan. Registration certificate No 16996-Ж from 27.03.2018

Periodicity: 4 times a year Circulation: 35 copies

Address of printing house: 12/1 Kazhimukan str., Nur-Sultan, Kazakhstan 010008; tel.: +7(7172) 709-500 (ext. 31413)

© **L.N. Gumilyov Eurasian National University**

Главный редактор **Дихан Камзабекулы**
доктор филологических наук, академик НАН РК (Казахстан)

Зам. главного редактора **Шолпан Жаркынбекова**
доктор филологических наук, проф. (Казахстан)

Редакционная коллегия

Аскероглы Рамиз	д.ф.н., проф. (Азербайджан)
Акматалиев Абдылдажан	д.ф.н., проф. (Киргизстан)
Аймухамбет Жанат	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Бахтикиреева Улданай	д.ф.н., проф. (Россия)
Беженару Людмила	д.ф.н., проф. (Румыния)
Бейсембаева Жанаргуль	к.ф.н. (Казахстан)
Бижкенова Айгуль	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Жакыпов Жантас	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Жан Динжин	PhD, проф. (Китай)
Журавлева Евгения	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Ескеева Магрипа	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Ержласун Гульжанат	PhD, проф. (Турция)
Каскабасов Сеит	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Негимов Серик	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Нургали Кадиша	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Нуриева Фануза	д.ф.н., проф. (РФ, Татарстан)
Райхл Карл	д.ф.н., проф. (Германия)
Рахманов Насимхон	д.ф.н., проф. (Узбекистан)
Риверс Уильям Патрик	PhD, проф. (США)
Сатенова Сериккуль	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Тажибаева Сауле	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Турысбек Рахимжан	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Хисамитдинова Фирдаус	д.ф.н., проф. (РФ, Башкортостан)
Чернявская Валерия	д.ф.н., проф. (Россия)
Шарип Амантай	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Шарипова Гульбану	к.ф.н., и.о. доцент (Казахстан)
Экиджи Метин	PhD, проф. (Турция)
Янковский Хенрих	PhD, проф. (Польша)

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. К.Сатпаева, 2, каб. 402

Тел.: +7(7172) 709-500 (вн. 31-413)

E-mail: vest_phil@enu.kz

Ответственный редактор, компьютерная верстка: Ильяс Курмангалиев

Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева. Серия ФИЛОЛОГИЯ
Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
Зарегистрирован Министерством информации и коммуникаций РК под номером №16996-Ж от 27.03.2018г.
Периодичность: 4 раза в год Тираж: 35 экземпляров
Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. Кажимукана, 12/1, тел.: +7(7172)709-500
(вн. 31413)

© Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева

Мазмұны

Фольклор және әдебиеттану

<i>Азкенова Ж., Оразаева Қ.</i> Н. Гогольдің «Ескілікті помещиктер» повесіндегі Данте архетипі және апостасиясы	8-15
<i>Байділдаева Н., Негимов С.</i> Жетес би тағылымы	16-23
<i>Байтанасова Қ.</i> Мәтін теориясының кейбір мәселелері	24-31
<i>Есенова А., Оразбек М.</i> Ғалым Жайлыбай поэзиясындағы жаңа ізденістер	32-38
<i>Жапанова М., Нұрманова Ж.</i> Асанәлі Әшімовтің «Арылу прозасы»: жанрлық әртектілігі	39-46
<i>Қалиева А., Маукеева А., Рысбаева А.</i> Герольд Бельгердің шығармашылық даралығының қалыптасуы	47-52
<i>Қожашев М.</i> Жамбылдың жыршылық өнері: қалыптасуы мен ерекшелігі	53-60
<i>Мажиева Н., Балтабаева Н., Юсуп П.</i> Қазақ эпостарында полигамиялық некенің көркем бейнеленуі	61-66
<i>Найманбай А.</i> Заман шындығы: ақиқат пен көркемдік шешім сабақтастығы ...	67-72
<i>Саликжанова Ш., Карипжанова Г.</i> Қазіргі қазақ жастар поэзиясындағы қоғам бейнесі	73-79
<i>Сайлауова А.</i> Жыршы-жыраулар мектептерінің зерттелуі	80-86
<i>Сейсенбиева Э., Мәдібаева Қ., Юсуп А.</i> Ы.Алтынсариннің «Шариат-ул ислам» еңбегіндегі мұсылман ағартушылығы	87-92

Лингвистика және әдістеме

<i>Абдыханова Б., Мейрамбекова Л.</i> Прецедентті есімдер: фольклордың ықпалы және әлем мәдени кеңістігіндегі орны (неміс тілі материалы негізінде)	93-98
<i>Біжкенова А., Сәбитова Л.</i> Құрылымдық бөлімшенің ғылыми қызметі - университеттің даму компоненттерін зерттеудің маңызды бағытының бірі ретінде	99-107
<i>Досжан Г.</i> Кірме сөз мәселелерін зерттеудегі интегративтік тәсілдер	108-118
<i>Ербулатова И., Салимов Т.</i> «Тағам» атауы: лексика-семантикалық аядағы мәдени-таңба бірліктері	119-124
<i>Жұмағұлова А., Сыздықова Г.</i> Лингвэкология және медиакөңістік	125-132
<i>Жұмаханова А., Біжкенова А.</i> Бағалау - қарым-қатынастың сөйлеу актісі	133-140
<i>Ильясова Н.</i> Синтагма – тіл теориясы мен танымды байланыстырушы бірлік	141-150
<i>Кадеева М., Дмитрюк Н., Нарожная В.</i> Атаулы грамматикалық категориялардың имплициттілігі	151-158
<i>Тулеубаева С.</i> Лингвофилософиялық дәстүр сабақтастығы: әл-Фарабиден В. фон Гумбольдке дейін	159-166
<i>Өтебалиева Г., Қасқабасова Х.</i> Коммуникативтік құзіреттілік - шет тілін оқыту үдерісін зерттеу аспектісі	167-176
<i>Шингарева М., Нарожная В.</i> Рождестволық құттықтауларды талдау ерекшелігі - саяси дискурсы элементі	177-184

Әдеби шолу

<i>Қайыржанов А.</i> Шәкәрім. Шынайы ізгілікті іздеу	185-189
--	---------

Contents

Folklore and Literary Studies

<i>Azkenova Zh., Urazayeva K.</i> Dante's archetype and apostasy in the novel of «Old World Landowners» by N. Gogol	8-15
<i>Beydildaeva N., Negimov S.</i> Jetes Biy's Edification	16-23
<i>Baitanasova K.</i> On Some Issues of Text Theory	24-31
<i>Yessenova A., Orazbek M.</i> The latest research related to the poetry of Galym Zhaylybay	32-38
<i>Zhapanova M., Nurmanova Zh.</i> Assanali Ashimov's «Confession Prose»: Genre Diversity	39-46
<i>Kalieva A., Maukeeva A., Rysbaeva A.</i> Formation of Herold Belger's Creative Individuality	47-52
<i>Kozhashev M.</i> Zhambyl's Poetic Art: Formation and Poetry	53-60
<i>Mazhyeva N., Baltabaeva Nazim, Yussup P.</i> The Art Image of Polygam Marriage in Kazakh Epics	61-66
<i>Naimanbai A.</i> Reality of the Era: Continuity of Truth and Literary Solutions	67-72
<i>Salikzhanova Sh., Karipzhanova G.</i> The image of society in modern Kazakh poetry ...	73-79
<i>Sailauova A.</i> On Research of Zhyrshy-Zhirau Schools	80-86
<i>Seisenbiyeva E., Madibayeva K., Yussup A.</i> Muslim Enlightenment in Y. Altynsarin's Works «Shariat-ul Islam»	87-92

Linguistics and methodics

<i>Abdykhanova B., Meirambekova L.</i> Precedent Names: Influence of Folklore and Its Place in World Cultural Space (based on the German language)	93-98
<i>Bizhkenova A., Sabitova L.</i> Scientific Activity of Structural Divisions as One of the Important Components in the Development of a Research University	99-107
<i>Doszhan G.</i> Integrative Approaches to Studying Borrowed Words	108-118
<i>Yerbulatova I., Salimov T</i> Culture-Marked Units of the Lexical-Semantic Field «Food»	119-124
<i>Zhumagulova A., Syzdykova G.</i> Linguoecology and Media Space	125-132
<i>Zhumakhanova A., Bizhkenova A.</i> Evaluation as a Speech act of Communication	133-140
<i>Ilyassova N.</i> Syntagma – a Unit Combining Language and Cognitive Theory	141-150
<i>Kadeyeva M., Dmitryuk N., Narozhnaya V.</i> On Implicitness of Nominal Grammatical Categories	151-158
<i>Tuleubayeva S.</i> Linguophilosophy from al-Farabi to V. von Humboldt: Continuity of Tradition	159-166
<i>Utebalieva G. , Kaskabassova Kh.</i> Communicative Competence: As an Aspect in Studying the Process of a Foreign Language Acquisition	167-176
<i>Shingareva M., Narozhnaya V.</i> Peculiarities of Analyzing Christmas Messages as an Element of Political Discourse	177-184

Literature Review

<i>Kairzhanov A.</i> Shakarim. The quest for absolute good	185-189
--	---------

Содержание

Фольклор и литературоведение

<i>Азкенова Ж., Уразаева К.</i> Дантовский архетип и апостасия в «Старосветских помещиках» Н. Гоголя	8-15
<i>Бейдильдаева Н., Негимов С.</i> Назидания Жетес бия	16-23
<i>Байтанасова К.</i> О некоторых проблемах теории текста	24-31
<i>Есенова А., Оразбек М.</i> Поэзия Галыма Жайлыбая в свете новых исследований ...	32-38
<i>Жапанова М., Нурманова Ж.</i> «Исповедальная проза» Асанали Ашимова: жанровое многообразие	39-46
<i>Калиева А., Маукеева А., Рысбаева А.</i> Становление творческой индивидуальности Герольда Бельгера	47-52
<i>Кожашев М.</i> Поэтическое искусство Жамбыла: становление и особенности.....	53-60
<i>Мажиева Н., Балтабаева Н., Юсуп П.</i> Художественное изображение полигамного брака в казахских эпосах	61-66
<i>Найманбай А.</i> Реальность эпохи: преемственность правды и художественного решения	67-72
<i>Саликжанова Ш., Карипжанова Г.</i> Образ общества в современной казахской молодежной поэзии	73-79
<i>Сайлауова А.</i> Об исследованиях сказительских школ (школ жырышы и жырау) ...	80-86
<i>Сейсенбиева Э., Мадиева Қ., Юсуп А.</i> Мусульманское просветительство в трудах Ы.Алтынсарина «Шариат-ул ислам»	87-92

Лингвистика и методика

<i>Абдыханова Б., Мейрамбекова Л.</i> Прецедентные имена: влияние фольклора и его место в мировом культурном пространстве (на материале немецкого языка)	93-98
<i>Бижкенова А., Сабитова Л.</i> Научная деятельность структурных подразделений как одна из важных составляющих развития исследовательского вуза	99-107
<i>Досжан Г.</i> Интегративные подходы к изучению заимствованных слов	108-118
<i>Ербулатова И., Салимов Т.</i> Культурно-маркированные единицы лексико-семантического поля «Еда»	119-124
<i>Жумагулова А., Сыздыкова Г.</i> Лингвоэкология и медиапространство	125-132
<i>Жумаханова А., Бижкенова А.</i> Оценка как речевой акт коммуникации	133-140
<i>Ильясова Н.</i> Синтагма – единица, связывающая теорию языка и познания	141-150
<i>Кадеева М., Дмитрюк Н., Нарожная В.</i> Об имплицитности именных грамматических категорий	151-158
<i>Тулеубаева С.</i> Преемственность традиций в лингвофилософии: от аль-Фараби к В.фон Гумбольдту	159-166
<i>Утебалиева Г., Каскабасова Х.</i> Коммуникативная компетенция как аспект в изучении процесса усвоения неродного языка	167-176
<i>Шингарева М., Нарожная В.</i> Особенности анализа рождественских поздравлений как элемента политического дискурса	177-184

Рецензия

<i>Каиржанов А.</i> Шакарим. Поиски абсолютного добра	185-189
---	---------

XFTAP 17.07.51

Айнұр Найманбай

Л.Н. Гумилев ат. Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
(E-mail: Ainura-1978@mail.ru)

Заман шындығы: ақиқат пен көркемдік шешім сабақтастығы

Аңдатпа. Қай ғасырда да біздің халқымыздың басынан өткізген тағдырлы жылдары аз болмаған. Мақалада қазақ халқында орын алған нәубет жылдардың оқиғасы шынайы суреттелген көркем шығармалар мазмұны талданады. Ол қазақ қаламгерлерінің романдарында көрініс тапқан. Мұнда астарлы символдық мән мен өмір тіршілігі ауқымды оралымдар арқылы баяндалып, тұтастай бір кезеңнің оқиғасы суреттелген. Тарихи оқиғалардың көркем әдебиетте бейнеленуі – бұл өткен мен бүгін арасын жалғастырып, тағылым сабақтарын білдіреді. Сондықтан да мақала аясында жазушылық шеберлік пен кейіпкердің бейнелік тұлғасы жан-жақты талқыланады. Заман оқиғасын бейнелейтін тарихи шығармалар – ұлт руханиятының алтын тамыры бола алады.

Түйін сөздер: характер, тарихи оқиға, символизм, дәуір шындығы, көркемдік таным.

DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-678X-2019-129-4-67-72>

Кіріспе. Тарихи тұлға тұжырымдамасы әдеби және қоғамдық дамудың маңызды үрдістерін білдіретін драманың көркем жетістігі болып табылады. Қай заманда да әдебиеттің алдына қойылатын негізгі шартының бірі – өз заманына лайықты сипатқа ие бола білуінде. Көркем шығарма оқырманға рухани тұрғыда әсер етіп, таным мен көркемдік мұратын көрсетіп, ел игілігіне қызмет ете алады. Мұндағы ең алдымен басымдыққа ие болатыны – өткеннің қилы кезеңдерінің ел жадында сол сурет қалпында жеткізіле баяндалып, көңіл сарайына ой болып түйілуінде.

Әдебиет пен тарихтың ара салмағы қалай болмақ? Ол екеуін қалай байланыстыра аламыз?.. Роман – өміріміздің көлемді түрде жазылған көркем бейнесі. Оның ішінде алуан түрлі адамдар тағдыры мен қоғамдық, әлеуметтік, саяси қатынастар бой көрсетеді. Айталық, ХХ ғасырдың бас кезіндегі кәмпеске науқаны, ашаршылық пен репрессия зобалаңы қалай жазса да, қай тұрғыда ой қозғаса да таусылмас тақырып болып қала бермек. Міне, осы бағыттағы көркем дүниелер қатарына Б.Майлиннің, Ғ.Мүсіреповтің, Ж.Сыздықовтың, Ғ.Мұстафиннің, С.Шаймерденовтың, Ш.Мұртазаның, М.Мағауиннің, С.Жүнісовтің, т.б. қаламгерлердің еңбектерін жатқызуға толық хақылымыз. Осы ретте белгілі әдебиеттанушы ғалым, академик Р.Нұрғали былайша ой қорытқан болатын: «ХХ ғасырда туып, дамып, қалыптасқан қазақ романы ұлтымыздың сан ғасырлық әлеуметтік, рухани өмірін жан-жақты терең, көркемдік қуатпен бейнелеп берген аса жемісті форма ретінде танылды» [1, 4 б.].

Мәселенің талқылануы мен нәтижесі. Әрине, еліміз тәуелсіздік алған кезеңде де бұл қаһарлы жылдар назардан тыс қалмай, қағаз беттеріне түсіріліп, керісінше жаңа буын суреткерлерінің шабытына шабыт қоса білді. Айталық, осы бағыт қатарына шоқтығы биік және тақырыптық аясы ұқсас туындылар деп қазақ қаламгерлері С. Елубайдың «Ақ боз үй» трилогиясы мен А. Смайылдың «Тамұқтан келген адам» романы мен Ж. Әлмашұлының «Тар дүние» атты трилогиясын атауға болады. Әрине, бұл тізімді басқа да туындылар толықтыра алады. Десе де, біз бүгінгі әдеби талдауымызды осы шығармалар аясында сабақтастырғымыз келеді.

Тарихи оқиғаға құрылған көркем шығарманың эстетикалық құндылығы мен шынайылығы жоғары сипатта болуы шарт. Мұны профессор Ж.Дәдебаевтың пікірімен түйіндей аламыз: «Тарихи өткен дәуір шындығын көркем суреттеу дәстүрінің қазақ әдебиеті топырағында туып, қалыптасуы, өркендеуі – өте күрделі және заңды құбылыс» [2, 17 б.].

Тарихи тұлғалардың өмірде болған оқиғаларын көркем шындықпен бейнелеуде, сөз жоқ, қаламгерлер өздерінің қиялынан туындаған ойларды да поэтикалық өріммен қосатыны ақиқат. Көркемдік ойлау кеңістігінде адамның психологиясындағы түйсіну, елестету, болжау, шешім жасау, қорыту, т.б. сан алуан танымдық мәселелер үйлесіммен жүйеленеді, адамдардың ықылым замандардан бергі ақыл-ойынан туындаған адамгершілік – ұлттық дүниетанымы жетістіктері қорытылады. Кейіпкерлердің көркем жинақталған тұлғаларына тарихи санада қалыптасқан ойлау әлемінің болуы мүмкін мәселелері үйлесіммен беріледі. Жазушы С.Елубайдың трилогия қазақ қоғамының жиырмамыншы жылдардағы ащы оқиғасы мен жаппай ашаршылық, елге төнген нәубет, ұлттық жан-дүниемізді қирату мен тағдыр тауқыметін арқалаған оқиғалардан тұрады. «Ақ боз үй» романында қазақ халқының XX ғасырдың басындағы жағдайы мен ел санасын өзгеріске түсірген тарихи оқиғасы, аштық жағдайы, бас сауғалаған қазақ халқының тұрмыс-тіршілігі суреттелсе, «Мінәжат» XX ғасырдың отызыншы жылдары басталған қуғын-сүргіннің зардабы мен замана төңкерісінің ащы шындығын бейнелеуге арналған. Ал «Жалған дүние» романында XX ғасырдың 70-жылдарындағы тоқырау кезеңі сипатталған.

Трилогияның «Ақ боз үй» аталуы да тегін емес. Мұнда үлкен символикалық мән жатыр. Үй ұғымының берер реңкікөп. Ол бейнелі, әдеби, діни, мифтік ұғымдарды аша алады. Қазақта «Өз үйім – өлең төсегім» тамаша тіркес бар. Ақ боз үй – халқымыздың ғасырлар бойғы қалыптасқан құтты шаңырағы, алтын ұя мекені, берік сақталған салт-дәстүр мен әдет-ғұрып, дін, бітім болмысының ұйытқысы. Романда кедей жастарының ақ боз үйдің уықтарын сындырып, қара шаңырақты ортасына түсіріп жығуы – тек қана үйді бұзу емес, көшпелі өмір салты мен ескі заманға деген өкпе-назды, сондай-ақ оны түбегейлі жою ниетін білдіреді. Бірінші кітап желісі бойынша ақ боз үй қирағаннан соң ауа-райы, Табиғат-ана өзгеріп сала береді. Елдің берекесі мен ниетінің, табиғаттың бұзылуын автор психологиялық шендестіру арқылы көрсеткен: «Ел тірлігі іркіттей іріді. Заман мына желімік күн райындай бұзылды. Әлде, кемпір-шалдар күнде қақсайтын «заманақыр» жақындады ма? Мына күнді қарашы. Лайытқан қызыл мұнартың ар жағынан өлеусіреп таусылып сығалайды. Лапылдап тұрған жалыны солған. Оның есесіне сексеуілтоғайдың «шашын жұлқылап» әр жерден бұрқ-бұрқ шаң шығарып қысыр жел еседі. Тура батыстан. Ысқырынған әлдебір күдіреттің жер бетіне жіберген кәріндей...». Мұнда күннің, табиғаттың бұзылуы арқылы автор елдің «мамыражай тірлігінің» ыдырап, уытты аласапыран кезеңнің басталу сәттерін әсерлі суреттеген. Ақ боз үйдің бұзылуы «қой үстіне бозторғай жұмыртқалаған» заманға кері қарама-қайшы тағдыр тәлкегін көрсетеді.

Бұл астаулар сан ғасырлар бойғы қалыптасқан халықтың бақытты мекені мен тұрмыс ажарын тас-талқан ететін түбегейлі өзгерістің жақындағанын сездіреді. Үйдің бұзылуымен қатар бүкіл елдің рухани азығының, ұлттық келбетінің бұзыла бастағаны аңғарылады. Бұл жерде табиғат пен өмірдің, жаратылыстың үндесіп келуі – үлкен символдық тұспалдау арқылы, авторлық шеберлікте дәлдікпен суреттелген. Ал оқиғаның күрмеуі «Жалған дүние» романында ширыға түседі. Автор кейіпкерлердің ішкі әлемін сол қалыптағы өмір кезеңімен сабақтастыра ұштастырған.

«Ақ боз үй», «Мінәжат» романдары арқылы тарихи кезеңдермен өрнектелген оқиғалар соңы «Жалған дүние» романында бір арнаға құйылып, шарықтау шегіне жетеді. Жазушы бұл трилогияда халықтың рухани өміріндегі тағдырын сол уақыт межесімен суреттеген. Қаламгер С. Елубай «Ақ боз үй» роман-трилогиясы арқылы өткен ғасырдың басы мен орта тұсына дейінгі қазақ халқы көрген тағдырлы оқиғаны тұщымды, өткір тілмен бейнелеп берген. Мұнда отызыншы жылдардағы «ақтаңдақтар» мен миллиондаған жазықсыз жандардың аштан қырылуы, қуғын-сүргінге ұшырауы, Ұлы Отан соғысының зардаптары, содан бергі тұралау, тоқырау заманының беттерін көркемдік ізденіспен, мол тарихи зерделеумен баяндаған.

Бұл жылдардағы тағдырлар мен оқиғалар желісі әрі қарай да бірқатар қазақ жазушыларының шығармаларына арқау болған. Сондай-ақ атап өтетініміз, әр қаламгер бір кезең шындығына әртүрлі көзқараспен баға береді. Мұны профессор Қ.Алпысбаевтың мына ойлары арқылы ұштастыра аламыз: «Архивтік деректер, халықтық аңыздар, этнографиялық сипаттар негіз болған тарихи эпопеяда автор оларды сол өткен дәуір елесін дәл бейнелеу үшін ғана емес, оған қоса түрлі қағида мен идеялардың, түрлі психология мен мақсат мүдделердің қандай заман, қандай қоғамдық жүйеде болсын сабақтастық алып жатқан көрінісін беру үшін де пайдалану мақсатында тұтынады [3].

Өзіне тән жазу стилі бар қаламгер А. Смайылдың «Тамұқтан келген адам» атты романы адам мен тағдыр, өткен мен жаңа кезең арасын сабақтастырып, өмірдің құндылығын, ақиқатын астарлы құпияларын философиялық иірімдер арқылы суреттеуге арналған туындысы. Мұнда ел басына төнген шиеленіс жағдайлар адам жанын селт еткізер оқиғалар негізі арқылы баяндалып отырады.

Оқиғалар желісі Қарағанды, Жезқазған маңын қамтиды. Шығармада кейіпкерлер саны шектеулі ғана. Десек те, мұндағы жан түршігерлік оқиға, ішкі арпалыс, күрмеуге келмейтін қиындық іздері кім-кімді де ойландырмай қоймайды. Шығарма басында сипатталған табиғат тылсымы, қасқыр арлан мен төбеттің тіршілік үшін арпалысы – кейіндеу адам тағдырымен ұштасып кеткендей. Жайбарақат, мамыражай күй кешіп отырған шағын ауылдағы қасірет ұлғайып, біртіндеп үлкен трагедияға ұласады. Мұнда психотрагизм әдісі басымдау. Шығарма кейіпкерінің бірі Арыстан былай ойлайды: «уақыт алға озған сайын адам да, қоғам да ажарлана түсуі керек еді. XX ғасыр бәрін кері кетіре келді. Неге? Әлемде мемлекеттік деп аталатын құрылым пайда болғаннан бері үзбей жасалып келе жатқан, адамзат тарихындағы ең ауыр саяси қылмыс – халықты санасыздандыру қылмысы. Сондықтан да халық – ұдайы тарихи құрбандық. Олар ұрандармен қырылады, ұрандармен тіріледі». Қарап отырсаңыз, «қоғам дертіне ұшыраған адам тағдыры мәңгілік пе?» деп қаласыз.

Шығармада оқиғалар желісіне өткен ғасырдың отызыншы жылдары негізге алына отырып, адамзат ниетінің құбылу, бұзылу пәрменділігі басымдыққа ие болған. Автор сол арқылы заманды билеуші кері саясат пен адамзат құндылығының жоғалу процессін алға қояды. Сол арқылы роман кейіпкерлерінің замана дертіне шыдамай, ащы, өксік үндері әлсін-әлсін тіл қатады: Шамаң келсе, дүниенің азапмұңына таскерең болып қатып қал. Қайғы деген қасарысқан пәле қозғаған сайын қорқаулана береді, аранын ашып аждаһалана, асқына түседі, астына бүктеп салғанша сілкілеседі. Бұларға түннің де, түнгі аспанның да, тұтасып алған бұлттың да, баянсыз жұлдыздың да баржоғынан келіпкелері шамалы еді. Олардың бәрі өгей, бәрі жат, шетінен қатыгез. Ғаламның жүрегі зіл батпан қара тасқа айналған, дүниежаһанның мұңы жиылып келіп, жойқын жасынданып күнітүн тілгілесе де бүлк етпейді... Мұнда да тіршілік үшін күрек, әділеттіліктің ақ жолын іздегендер өзінше күй кешеді. Ұйыған отбасынан, ауыл-аймағы мен өрістегі малынан түгелдей айырылып, жалғыз қалған Смайыл былайша толғанады: «Жұмыр жерде өзіне де, өзгеге де жұғымы жоқ жалғыз жұрт болса, шыбын жаны туралы жантәсілімде ғана ойлайтын өз жұрты шығар. Жәдігөй жердің жымысқылығына жарамсыздығынан ба екен?! Аңқаулық ақылсыздықтан емес, өзіне де, өзгеге де адалдықтан ғой. Адалдықтан жапа шегуден арылмаған жалғыз ел болса, ол да қынадай қырылып жатқан сол сорлы ел шығар. Ақ көңілі айықпас дерт екенін түсінбей кетіп барады. Сол дерт көшеде көк арба болып қыдырып, өлігін ойнап-күліп теріп жүр».

Шындығында да қай қоғамның саясаты болмасын өзінің жүйесін адамзат санасына икемдегісі келіп, төніп тұрады. Ал сол адалдық пен аңғалдықтан жапа шегетіндері қаншама?! Романның айтпақ ойы да өткен тарих іздерінен сабақ ала білуінде болып тұр. Шығарманың өн бойында әлдебір құдірет, азаматқа керек алып күш жар салып тұрғандай. Ол – рух азаттығы, адам рухының мәңгі азаттығы. Сонда ғана халық бұғаулы қорғаннан, тоқыраудан шыға алатындығы көрінеді.

Роман соңы «Тамұқтан келген адам тамұқтан оралған жалғызымен қауышқан соң өлім жайлы ойламайтын болған-ды. Өлім туралы рухтар да жақ ашпайтын, тек әредікте біздер таптап жүрген көнбіс жерде бір кездері тозақ оты жалаңғанын ұмытпау үшін үнсіз еске алатын. Ал өмірді осы күнге дейін ешкім түсінген жоқ», –деп түйінделеді. Бұл шығарма арқылы өмірдің құндылығы мен қоғамдағы жасампаз іс-әрекеттер, басқару жүйесі, рух басымдығы, өмір сүру өлшемдері туралы терең ойлануға болады. Роман астары осы қажеттілікті сезіндіріп, адам тағдырымен негізделген психологиялық иірімдерге жол ашады.

Ал, жазушы Ж.Әлмашұлы шығармашылығындағы орны бөлек көркем баян – «Тар дүние» трилогиясы. Осы трилогияның алғашқы кітабы болып саналатын «Күлкі мен көз жасы» романы – ХХ ғасыр ба-сындағы аласапыран кезеңді, кәм-песке мен ашаршылық, «жазықсыз» жазалануды бастан кешкен ұрпақтың ұлы өкінішін сипаттайды. Мұнда жазушы халқымыздың өткен ғасырдың бас кезінен орта шетіне дейінгі өмірін Сыр бойы мен Қаратау арасында ғұмыр кешкен елдің тұрмыс-тіршілігі арқылы суреттей отырып, халықтың береке-татулықты аңсайтындығы жете көрініс береді. Бұл шығарма несімен құнды, енді ой елегімен сараптап көрсек.

Роман жүгін көтеріп тұрған бас кейіпкер Нарша бай бейнесі бұрынғы байларға ұқсас «жан алғыш, тым сараң» емес, ақыл-ой, аз-көпті саралай білетін, халқын қиын сәттерде өрге қарай сүйрей алатын тұлға ретінде суреттеледі. Ол барлық ниет-ойымен ортасының болашағы мен ынтымақ-берекесін ойлайтын тұлға. Оны мынадай эпизодтар арқылы да байқауға болады: «Мал-жаның аман ба?» деп бірінші мал жайын ойлайтын қайран елім... Бір жұттық дүниеге бар тағдырын теліп қойып отырған сиқына болайын...». Әрдайым айналып соғып отыратын ойларының түп қазығы – ел бірлігі. Тату ағайынды аңдысқан жау да ала алмас. Өттең, не керек, қазақ іші қашан көрсең де жік-жік болып айтысып, топ құрап, бір-біріне тас лақтырып жатқаны... «Арғын, қыпшақ, найман, қоңырат, керей, уақ болсақ, тіпті одан әрі өтіп, кіші жүз, орта жүз, ұлы жүз болып – жалпы қазақ болып, бірігіп, кірігіп кетсек, бір жеңнен қол, бір жағадан бас шығарсақ... оған жүзге кіре қоймайтын төре-төлеңгіт, қожа-сунақ ағайындар да топтаса кетсе... Ежелден бабаларымыз аңсаған ауызбіршілік, татулық деген осы емес пе. Бірін-бірі дос көрмесе, қалған тіршілікте не мән бар?...». Біз талдап отырған Нарша кейіпкер тек ақылдың ғана адамы емес, шығарманың өн бойында-барлық әулеттік мәселелерді қажет кезінде мал-мүлікпен де шешіп отырады. Сондықтан да оның есімі құрметпен ұлықталады.

Роман тіліндегі ұлттық тағылым, колорит көріністері бабалар өсиеті арқылы түйінделеді: Елден бөлінген бай – бай емес. Жұрттан жырақтанып жиған дүние – дүние емес. Осының бәрі де бір-ақ күндік. «Байлық бір-ақ жұрттық», «Байлыққа көп белдене берме, пейілің бұзылады» Бұл – Мелде бабадан қалған өсиет. Демек, дүние емес, айнала жатқан қалың еліңе, халқыңа сен. Ал, елге арқа сүйей алмасаң... онда тамырын тереңге бойлата алған бәйтерек іспеттісің. Ондай бәйтеректі жел де, дауыл да, боран да құлата алмайды. Мен айтсам, дүниенді жөнді-жөнсіз шашып таста демеймін, тықыр сараң мен дүниеқоңыздықтан қаш деймін. Дүниеге ие болу мен дүниеқоңыз болу екі басқа...

Роман сюжеті шығарманың екінші бөлігінде ширеңге түседі. Бұл Сталин мен Голощекиннің кезеңі. Қазан төңкерісін жасап, халықты түгел пролетарийге айналдырмақ уақыт. Күн көріп отырған жалғыз тұяғына дейін тартып алып, озбырлық танытып, «шолақай белсенділер» өз мақсат-ойларына да жетеді. Халық қырыла бастайды, ал қалған бөлігі елін, жерін тастап бас сауғалап, босқынға айналады. Шығарманың өн бойы осындай наным-тар-тысымен жандана түскен. Мұнда жаппай ел трагедиясы жаңа қырынан суреттеледі. Ауыр тағдырлы Нарша бай әулеті жер аударылып, Тәжікстан еліне өтеді. Онда да тұрақтамай Арқадағы Карлакқа келіп, тұтқындар қатарына қосылады. Мұндағы ойлар байдың ұрпағы Жасыбай, Ақсырға диалогтары арқылы өріліп отырған: «Атам қазақ қарғыс алма, алғыс ал демеуші ме еді. Сен екеуміз елден кеткелі жатқанда Нарша атам не деп айтты? Есіңде

ме?» «Ол ма? Ол... қарсы болды. Көшпендер деді. Демек, біз атаның батасын алған жоқпыз. Атаның бата бермегені – туған жердің де рұқсат етпегені. Соған да тоқтамадық қой...». Осы арқылы ұлттық құндылықтың жоғары шыңын, бабалар өсиетінің өміршеңдігі мен табиғи болмысымыздың тереңдігін байқауға болады. Бұл шығарманың пәлсапасы – адам тағдыры мен ел, жер киесіне негізделгендей. Романның идеялық түйіні – жақсылық пен жамандық қақтығыстарының мәңгілігі болуында. Жақсылық салтанат құра бастаса, оны көре алмай, қызғанып, іштарлық танытатын пенделер... Кейіпкерлер бейнесі шығармада ерекше кең тыныспен, көркемдік шешіммен суреттеледі. Тағдыр да, әулеттік тартыс та, сатқындық пен ел басына күн туған шақта қайтаркерлік танытқан тұлғалар да рет-ретімен баяндалып отырады. Жарты ғасырлық тарихы бар ұрпақ тағдыры сан қилы оқиғаларды бастан кешіреді.

Ал, «Тар дүние», трилогиясының екінші және үшінші кітабы – «Оянған ұрпақ» пен «Ұмытылған ұрпақ» соғыстан кейінгі кезеңдерді қамтиды. Мұнда да адам тағдыры мен тіршілік үшін тайталас-күрестер мазмұнды суреттелген.

Тарих – өткеннің ізі, оны ешкім де өшіре алмайды. Өткен тарихымыз бен сол кез оқиғаларын қағаз бетіне түсіріп, көркемдік реңк беріп, оқырманға ұсыну – оңай шаруа емес. Тарихи тақырыпқа қалам сермеп, оны оқырманға ұсыну жұмысының мехнатты екендігін академик Р.Сыздықтың зерттеулері де айқындап көрсетеді: «Тарихи шығарма болғандықтан, көркемдік үшін өзі «ойлап тапқан» оқиғалар, жеке кейіпкерлермен қатар, тарихта болып өткен іс-қарекеттер, адамдар сияқты шындықты көрсетер фактілерді іздеуге, қыруар әдебиетпен танысуға, олардың сырын түсінуге кеткен қиямет-қайым еңбекті былай қойғанда, сол тарихты көркем сөзде қалай баяндасам екен, жай баяндап қана қоймай, қалай әсерлі суреттесем екен деген ізденіс те аз болмайды»[4, 37 б.].

Қазақ тарихындағы айтулы да азалы зұлмат жылдар кезеңін суреттейтін «Ақ боз үй», «Тамұқтан келген адам», «Тар дүние» шығармаларының біртұтастана, тіпті ұлт мүддесін қозғай жазылуы қаламгерлік шеберлік пен әдебиетімізге қосылған сүбелі үлес екендігін айтамыз. Көркемдік шындық пен тарихи шындықтың өзіндік өлшем-орны бар. Тең қалыпта өмір сүруі мен әділдік туының жығылмауы, рух азаттығы. Өмір иірімдерін жете түсінуі, басқару жүйесіндегі қажетті рухани құндылықтың болуы. Адам тағдырының сансаққа ұрынбауы, обал мен сауаптың шынайылығы, өткен тарих тағылымының өміршеңдігі.

Қорыта келгенде, біз жоғарыда талдап өткен қазақтың үш қарымды қаламгерінің ұлт әдебиетінде алар орны ерекше. Бұл көркем дүниелерде ұлттың елдігі мен еркіндігі, тәуелсіздік жолындағы арман-ойы, жарқын болашағы тарихи оқиғалардың қыр-сырлары арқылы татымды суреттелген. Автордың көркем шығармашылық қиялы – тарихи танымның көркемдік шешім таба алуы деп сараптаймыз. Ал олардың тарихи, нәубет жылдарды кескіндейтін романдары алдағы уақытта да жас ұрпаққа рухани азық сыйлап, ұлт руханиятына қосылған сүбелі еңбек болып қала берері сөзсіз.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Нұрғали Р. Қазақтың жүз романы. / Р. Нұрғали – Астана: Фолиант, 2004. – 456 б.
- 2 Дәдебаев Ж. Өмір шындығы және көркемдік шешім. / Ж. Дәдебаев – Алматы: Ғылым, 1991. – 208 б.
- 3 Алпысбаев Қ. І. Есенберлин және тарих: таным мен тағылым. / Қ. Алпысбаев – Алматы: Ғылым, 2016. – 160 б.
- 4 Сыздық Р. Сөз құдіреті. / Р. Сыздық – Алматы: Ғылым, 2014. – 296 б.
- 5 Елубай С. Ақ боз үй. / С. Елубай – Алматы: Жазушы, 2018. – 427 б.
- 6 Смайыл А. Тамұқтан келген адам. / А. Смайыл – Астана: Фолиант, 2015. – 528 б.
- 7 Әлмашұлы Ж. Тар дүние. / Ж. Әлмашұлы – Астана: Нұрлы жол, 2011. – 520 б.

Айнур Найманбай

Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан

Реальность эпохи: преемственность правды и художественного решения

Аннотация. В каждом веке было немало судьбоносных периодов, через которые прошел казахский народ. В статье анализируется содержание художественных произведений казахских писателей, отражающих события трудных годов в истории нашего народа. Посредством описания реальных жизненных событий и их скрытого символического значения анализируются события целой эпохи. Отражение исторических событий в художественной литературе - это уроки познания, основанные на взаимодействии прошлого и настоящего. Поэтому в рамках статьи всесторонне рассматриваются писательское мастерство и образы героев произведений. Историческое произведение, отражающее события времени, может стать неиссякаемым источником духовности нации.

Ключевые слова: характер, историческое событие, символизм, реалии эпохи, художественное познание.

Ainur Naimanbay

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan

Reality of the Era: Continuity of Truth and Literary Solutions

Abstract. In each century, there were many fateful periods the Kazakh people had to face and undergo. The article analyzes the content of the works of Kazakh writers, reflecting the events of difficult years in the history of our people. By describing real life events and their underlying symbolic meaning, events of an entire era are being analyzed. Reflection of historical events in fiction is represented in lessons of knowledge based on the interaction of the past and the present. Therefore, as part of the article, the writing skills and images of the characters of the works are comprehensively considered here. A historical work reflecting the events of time can become an inexhaustible source of the nation's spirituality.

Key words: character, historical event, symbolism, realities of the era, literary knowledge.

References

- 1 Nurgali R. Qazaqtyn zhuz romany [One hundred Kazakh novels]. (Foliant, Astana, 2004, 456 p.). [in Kazakh]
- 2 Dadebaev Zh. Omir shyndygy zhane korkemdik sheshim [Reality and artistic decision], (Gylym, Almaty, 1991, 208 p.). [in Kazakh]
- 3 Alpysbaev Q. I.Esenberlin zhane tarich: tanym men tagylym [I.Esenberlin and History: Knowledge and Learning], (Gylym, Almaty, 2016, 160 p.). [in Kazakh]
- 4 Syzdyq R. Soz qudireti [The power of the word], (Gylym, Almaty, 2014, 296 p.). [in Kazakh]
- 5 Elubai S. Aq boz ui [White Gray House], (Zhazushy, Almaty, 2018, 427 p.). [in Kazakh]
- 6 Smaiyl A. Tamuqtan kelgen adam [The person from hell], (Foliant, Astana, 2015, 528 p.). [in Kazakh]
- 7 Almashuly Zh. Tar dunie [Narrow world], (Nurly zhol, Astana, 2011, 520 p.). [in Kazakh]

Автор туралы мәлімет:

Найманбай Айнур – филология ғылымдарының кандидаты, доцент, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Қажымұқан көшесі 11, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

Naimanbai Ainur – Candidate of Philology, Associate Professor, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Kazhimukan str.11, Nur-Sultan, Kazakhstan.

**«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы.
Филология сериясы» журналында мақала жариялау ережесі**

1. Журналдың мақсаты. Филология ғылымдарының өзекті мәселелерін, тіл және әдебиетті оқыту әдістемелерін және де ғылыми конференциялардың ең маңызды материалдарын, библиографиялық шолу мен сын пікірлерді көрсететін әдебиеттану және тілтану саласындағы мұқият тексеруден өткен ғылыми жұмыстарды жариялау.

2. Журналда мақаланы жариялаушы автор Ғылыми басылымдар бөліміне (*мекен-жайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қаласы, Қ.Сәтпаев көшесі, 2, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Бас ғимарат, 402 кабинет*) қолжазбаның қол қойылған бір дана қағаз нұсқасын тапсыру және **Word** форматындағы электронды нұсқасын **vest_phil@enu.kz** электрондық поштасына жіберу қажет. Қағазға басылған мақала мәтіні мен электронды нұсқасы бірдей болулары қажет. Мақаламен бірге автордың жұмыс орнынан алынған **Ілеспе хат** та тапсырылуы қажет. Мақалалар **қазақ, орыс, ағылшын** тілдерінде қабылданады.

3. Авторлардың редакцияға мақалаларды жіберуі «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысында» басуға және шет тіліне аударып, қайта басуға келісiмiн бiлдiредi. Автор мақаланы редакцияға жіберу арқылы өз туралы мәліметтің дұрыстығына, мақала көшірілмегендігіне (плагиаттың жоқтығына) және басқа да заңсыз көшірмелердің жоқтығына, барлық көшірмелердің, кестелердің, сұлбалардың, иллюстрациялардың тиісті түрде рәсімделгеніне кепілдеме береді.

4. Ұсынылатын мақала көлемі (жекедеректер мен әдебиеттер тізімін қоса):
- мақалалар үшін - 8 беттен 16 бетке дейін;
- сын пікірлер (монографияға, кітапқа) және конференция туралы пікір - 6 дан 12 бетке дейін.

5. Мақалаға қойылатын талаптар:

- **Microsoft Word** (docx) форматындағы файлда;
- **Times New Roman** шрифінде;
- жақтау жолағы 2x2x2x2;
- 1,5 жоларалық интервалы;
- 14 кегл;
- мәтінді жақтау көлеміне сәйкестендіру керек;
- Әрбір азатжол қызыл сызықтан басталуы қажет (1 см шегініс);
- **транслитерация** Library of Congress (LC) жүйесінде жасалуы керек.

Мақаланың құрылымы:

XҒТАР <http://grnti.ru/> - бірінші жолдың сол жақтауында;

Автор(лар)дың аты-жөні – жолдың ортасында **қою әріппен** жазылады;

Мекеменің толық атауы, қаласы, мемлекеті (егер авторлар әртүрлі мекемелерде жұмыс істесе, онда автордың тегі мен тиісті мекеменің қасында бірдей белгіше қойылады) Автор(лар)дың **E-mail-ы** – жақша ішінде (*курсивпен*);

Мақала атауы – жолдың ортасында (жартылай қою кіші әріппен жазылады)

Аңдатпа – (100-200 сөз) формуласыз, мақаланың атауын мейлінше қайталамауы қажет; әдебиеттерге сілтемелер болмауы қажет; мақаланың құрылысын (кіріспе, зерттеу әдіснамасы мен әдістемесі, зерттеу нәтижелері, қорытынды) сақтай отырып, мақаланың қысқаша мазмұны берілуі қажет.

Түйін сөздер («Түйін сөздер» сөз тіркесі **жартылай қоюмен** белгіленеді) (5-8 сөз немесе сөз тіркестері) - Түйін сөздер зерттеу тақырыбын өте дәл бейнелеу керек, сонымен қатар, ақпараттық-ізвестіру жүйелерінде мақаланы жеңіл табуға мүмкіндік беретін мақала мәтінінің терминдерін және де басқа маңызды ұғымдарды қамтуы қажет.

Мақаланың негізгі мәтіні кіріспені, мақсат пен міндеттерді қоюылуын, зерттеу тақырыбы бойынша жұмыстардың шолуын, зерттеу әдістерін, нәтижелері/талқылауы,

қорытынды қамтуы қажет (жоларалық интервал - 1, азат жол «қызыл жолдан» - 1 см, беттеу жолағы – еніне сай жасалады).

Кестелер, суреттер – аталғаннан кейін орналастырылады. Әр иллюстрация қасында оның аталуы болуы қажет. Сурет айқын әрі сканерден өтпеген болуы керек.

Мақаладағы формулалар тек мәтінде оларға сілтеме берілсе ғана нөмірленеді.

Жалпы қолданыста бар аббревиатуралар мен қысқартулардан басқаларына міндетті түрде алғаш қолданғанда түсініктеме берілуі қажет.

Қаржылай көмек туралы ақпарат бірінші бетте көрсетіледі.

Әдебиеттер тізімі. Мәтінде әдебиеттерге сілтеме тікжақшаға алынады. Мәтіндегі әдебиеттер тізіміне сілтемелердің нөмірленуі мәтінде қолданылуына қатысты жүргізіледі: мәтінде кездескен әдебиетке алғашқы сілтеме [1, 153 б.] арқылы, екінші сілтеме [2, 185 б.] арқылы т.с.с. жүргізіледі. Мақаланың негізгі мәтініндегі кітапқа сілтеме қолданылған беттерді көрсету керек (мысалы, [1, 45 б.])

Жарияланбаған еңбектерге сілтемелер жасалмайды. Сонымен қатар, рецензиядан өтпеген басылымдарға да сілтемелер жасалмайды (әдебиеттер тізімін, әдебиеттер тізімінің ағылшынша әзірлеу үлгісін төмендегі мақаланы рәсімдеу үлгісінен қараңыз).

Мақала соңындағы әдебиеттер тізімінен кейін библиографиялық мәліметтер орыс және ағылшын тілінде (егер мақала қазақ тілінде жазылса), қазақ және ағылшын тілінде (егер мақала орыс тілінде жазылса), орыс және қазақ тілінде (егер мақала ағылшын тілінде жазылған болса) беріледі.

Авторлар туралы мәлімет: аты-жөні, ғылыми атағы, қызметі, жұмыс орны, жұмыс орнының мекенжайы, телефон, e-mail – қазақ, орыс және ағылшын тілінде толтырылады.

6. Қолжазба мұқият тексерілген болуы қажет. Техникалық талаптарға сай келмеген қолжазбалар қайта өңдеуге қайтарылады. Қолжазбаның кейін қайтарылуы, оның журналда басылуына жіберілуін білдірмейді.

7. Электронды корректурамен жұмыс істеу. Ғылыми басылымдар бөліміне түскен мақалалар жабық (анонимді) тексеруге жіберіледі. Эксперттер ұсынылған мақалаға оның жариялау мүмкіндігі, жақсарту қажеттілігі немесе қабылданбауы туралы дәлелді қорытындысын қамтитын жазбаша сын пікір береді. Жарамсыз деп таныған мақала қайтара қарастырылмайды. Мақаланы түзетуге ұсыныс берген жағдайда авторлар үш күн аралығында мақаланың корректурасын жіберу керек. Мақаланың түзетілген нұсқасы мен автордың рецензентке жауабы редакцияға жіберіледі. Оң сын пікірлер алған мақалалар оларды талқылау және басылымға бекіту үшін журналдың редакциялық алқасына ұсынылады.

Журналдың басылым жиілігі: жылына 4 рет.

8. Төлемақы. Басылымға рұқсат етілген мақала авторларына келесі реквизиттер бойынша төлем жасау қажет (ЕҰУ қызметкерлері үшін - 4500 теңге; басқа ұйым қызметкерлеріне - 5500 теңге).

Реквизиттер:

- 1) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
АО «Банк ЦентрКредит»
БИК банка: КСЖВКЗКХ
ИИК: KZ978562203105747338
Кбе 16
Кнп 859- за статью

- 2) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
АО «Bank RBK»
Бик банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073
Кбе 16
Кнп 859 – за статью

- 3) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847
Кбе 16
Кнп 859 – за статью

- 4) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
АО «НародныйБанкКазахстан»
БИК Банка: HSBKKZKX
ИИК: KZ946010111000382181
Кбе 16
Кнп 859. - за статью

«Мақала үшін, автордың АТЫ-ЖӨНІ»

Provisions on articles submitted to the journal “Bulletin of the L.N. Gumilyov Eurasian National University. Philology Series”

1. Goal of the journal. Publication of carefully selected original scientific papers in the fields of literary studies, linguistics, reflecting the actual problems of philology, language and literature teaching methods, most significant proceedings of scientific conferences, bibliographic summaries and reviews.

2. An author who wishes to publish a paper in the journal must submit the paper in one hard copy (printed version), signed by the author, to the scientific publication office (at the address: 010008, the Republic of Kazakhstan, Nur-Sultan, Satpayev St., 2. The L.N. Gumilyov Eurasian National University, Main Administrative Building, Office 402) and by e-mail **vest_phil@enu.kz** in **Word** format. At the same time, strict compliance between Word-version and the hard copy is required. And also the authors need to submit a cover letter.

Language of publications: Kazakh, Russian, English.

3. Submission of papers to the scientific publication office means the authors' consent to the right of the Publisher, the L.N. Gumilyov Eurasian National University, to publish papers in the journal and their re-publication in any foreign language. By submitting the text of the paper for publication in the journal, the author guarantees the correctness of all information about themselves, lack of plagiarism and other forms of unauthorized use in the article, proper formulation of all borrowings of text, tables, diagrams, and illustrations.

4. The recommended volume of the paper (including metadata and references):

- for papers – between 8-16 pages;
- for reviews (of monographs, books), reviews on conferences – between 6-12 pages.

5. Text formatting requirements:

- Microsoft Word file format (docx);
- Times New Roman font;
- the size of the fields 2 * 2 * 2 * 2;
- line spacing 1,0;
- size 14;
- text alignment in width;
- each paragraph beginning with the main line (indent 1 cm);
- transliteration is carried out according to the Library of Congress (LC) system.

Structure of the article:

IASTI <http://grnti.ru/> – first line, left

The content of the metadata about the author (see Рәсімдеу үлгісі / Paper template)

Initials and Surname of the author (s) – center alignment, italics

Full name of the affiliation, city, country (if the authors work in different organizations, you need to put the same icon next to the name of the author and the corresponding organization)

Author's e-mail (s) – in brackets (italics)

Paper title – center alignment (bold)

Abstract (100-200 words) must not contain formulas or repeat the content of the paper; it must not contain bibliographic references; it must reflect the summary of the paper, preserving the structure of the paper – introduction, methodology and research methods, research results, conclusion.

Key words (the phrase «Keywords» is bold) (5-8 words/word groups). Keywords must be extremely accurate to reflect the subject area of the study, include terms from the text of the paper and other important concepts that make it possible to facilitate and expand the possibilities of finding the paper by means of an information retrieval system).

The main text of the paper must contain an introduction, setting goals and objectives, a review of works on the research topic, research methods, results / discussions conclusion / conclusions – line spacing – 1, «main line» indent – 1.25 cm, justified alignment.

Tables, figures must be placed after the mention. Each illustration must be followed by the inscription. Figures should be clear, clean, and unscanned. Only those formulas referenced in the text are subjected to numbering.

All abbreviations and shprttenings, with the exception of obviously well-known, must be decoded when first used in the text.

Information about the financial support of the work is indicated on the first page in the form of a footnote.

References. In the text, references are indicated in square brackets. References must be numbered strictly in the order of mention in the text. The first reference in the text to a reference must have the number [1, 153 p.], the second – [2, 185 p.], Etc. The reference to the book in the main text of the article should be accompanied by an indication of the pages used (for example, [1, 45 p.]). Links to unpublished works are not allowed. Undesirable references to unlicensed publications are not recommended (examples of the description of the list of references, descriptions of the list of references in English, see below in the sample article).

At the end of the paper, after the list of references, it is necessary to indicate bibliographic data in Russian and English (if the paper is in Kazakh), in Kazakh and English (if the paper is in Russian) and in Russian and Kazakh (if the paper is in English language).

Information about the authors: last name, first name, patronymic, scientific degree, position, affiliation, full business address, telephone, e-mail – in Kazakh, Russian and English.

6. The manuscript must be carefully verified. Non-compliant manuscripts will be returned for revision. Returning for revision does not mean that the manuscript has been accepted for publication.

7. Work with electronic proofreading. Papers submitted to the Department of Scientific Publications (editing office) are sent for anonymous review. Experts give a written review of the submitted paper with a reasoned conclusion about the possibility of its publication, the need to send for revision or (rejection) of the paper. Papers that have received a negative review are not accepted for reconsideration. Authors should, within three days, send the proofreading of the paper if it is decided to finalize the paper. Corrected versions of papers and the author's response to the reviewer are sent to the editor. Papers with positive reviews are submitted to the editorial board of the journal for discussion and approval for publication.

Periodicity of the journal: 4 times a year.

8. Payment. Authors who have received a positive opinion on publication must pay to the following banking details (for ENU employees – 4,500 KZT, for outside organizations – 5,500 KZT).

Реквизиты:

- 1) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
АО «Банк ЦентрКредит»
БИК банка: КСЖВКЗКХ
ИИК: KZ978562203105747338
Кбе 16
Кпн 859- за статью

- 2) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
АО «Bank RBK»
Бик банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073
Кбе 16
Кпн 859 – за статью

- 3) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847
Кбе 16
Кпн 859 – за статью

- 4) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
АО «НародныйБанкКазахстан»
БИК Банка: HSBKKZKX
ИИК: KZ946010111000382181
Кбе 16
Кпн 859. - за статью

«For the publication, Name of the author»

Положение о рукописях, представляемых в журнал «Вестник Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева. Серия Филология»

1. Цель журнала. Публикация тщательно отобранных оригинальных научных работ в области литературоведения и языкознания, отражающих актуальные проблемы филологических наук, методы преподавания языка и литературы, а также наиболее значимые материалы научных конференций, библиографические обзоры и рецензии.

2. Автору, желающему опубликовать статью в журнале, необходимо представить рукопись в твердой копии (распечатанном варианте) в одном экземпляре, подписанном автором, в Отдел научных изданий (по адресу: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. Сатпаева, 2, Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Учебно-административный корпус, каб. 402) и по e-mail vest_phil@enu.kz. При этом должно быть строго выдержано соответствие между Word-файлом и твердой копией. Также авторам необходимо предоставить **сопроводительное письмо**.

Язык публикаций: казахский, русский, английский.

3. Отправление статей в редакцию означает согласие авторов на право Издателя – Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева – публикации статей в журнале и переиздания их на любом иностранном языке. Представляя текст работы для публикации в журнале, автор гарантирует правильность всех сведений о себе, отсутствие плагиата и других форм неправомерного заимствования в рукописи, надлежащее оформление всех заимствований текста, таблиц, схем, иллюстраций.

4. Рекомендованный объем (включая метаданные и список литературы):

- для статей – от 8 до 16 страниц;
- для рецензий (на монографии), отзывов о конференциях – от 6 до 12 страниц.

5. Требования к форматированию текста:

- формат файла Microsoft Word (docx);
- шрифт Times New Roman;
- размер полей 2*2*2*2;
- междустрочный интервал 1,0; – кегль 14;
- выравнивание текста по ширине;
- каждый абзац должен начинаться с красной строки (отступ 1 см);
- транслитерация осуществляется по системе Library of Congress (LC).

Схема построения статьи:

ГРНТИ <http://grnti.ru/> – первая строка, слева

Содержание метаданных об авторе (см. Рәсімдеу үлгісі/Образец оформления статьи/ Template)

Инициалы и фамилия автора(ов) – выравнивание по центру (начертание курсивом)

Полное наименование организации, город, страна (если авторы работают в разных организациях, необходимо поставить одинаковый значок около фамилии автора и соответствующей организации)

E-mail автора(ов) – в скобках (начертание курсивом)

Название статьи – выравнивание по центру (начертание полужирным)

Аннотация (100-200 слов) не должна содержать формулы, по содержанию повторять название статьи; не должна содержать библиографические ссылки; должна отражать краткое содержание статьи, сохраняя структуру статьи – введение, методологию и методику исследования, результаты исследования, заключение.

Ключевые слова (словосочетание «Ключевые слова» выделяется полужирным) (5-8 слов/словосочетаний). Ключевые слова должны предельно точно отражать предметную область исследования, включать термины из текста статьи и другие важные понятия, позволяющие об-

легчить и расширить возможности нахождения статьи средствами информационно-поисковой системы).

Основной текст статьи должен содержать введение, постановку цели и задач, обзор работ по теме исследования, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы – межстрочный интервал – 1, отступ «красной строки» – 1,25 см, выравнивание по ширине.

Таблицы, рисунки необходимо располагать после упоминания. С каждой иллюстрацией должна следовать надпись. Рисунки должны быть четкими, чистыми, несканированными. В статье нумеруются лишь те формулы, на которые по тексту есть ссылки.

Все аббревиатуры и сокращения, за исключением заведомо общеизвестных, должны быть расшифрованы при первом употреблении в тексте.

Сведения о финансовой поддержке работы указываются на первой странице в виде сноски.

Список литературы. В тексте ссылки обозначаются в квадратных скобках. Ссылки должны быть пронумерованы строго по порядку упоминания в тексте. Первая ссылка в тексте на литературу должна иметь номер [1, 153 с.], вторая - [2, 185 с.] и т.д. Ссылка на книгу в основном тексте статьи должна сопровождаться указанием использованных страниц (например, [1, 45 с.]). Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. Нежелательны ссылки на нерцензируемые издания (примеры описания списка литературы, описания списка литературы на английском языке см. ниже в образце оформления статьи).

В конце статьи, после списка литературы, необходимо указать библиографические данные на русском и английском языках (если статья оформлена на казахском языке), на казахском и английском языках (если статья оформлена на русском языке) и на русском и казахском языках (если статья оформлена на английском языке).

Сведения об авторах: фамилия, имя, отчество, научная степень, должность, место работы, полный служебный адрес, телефон, e-mail – на казахском, русском и английском языках.

6. Рукопись должна быть тщательно выверена. Рукописи, не соответствующие техническим требованиям, будут возвращены на доработку. Возвращение на доработку не означает, что рукопись принята к опубликованию.

7. Работа с электронной корректурой. Статьи, поступившие в Отдел научных изданий (редакция), отправляются на анонимное рецензирование. Эксперты дают письменную рецензию на представленную статью с мотивированным заключением о возможности ее опубликования, необходимости направить на доработку или (отклонении) статьи. Статьи, получившие отрицательную рецензию, к повторному рассмотрению не принимаются. Авторам в течение трех дней необходимо отправить корректуру статьи в случае принятия решения о доработке статьи. Исправленные варианты статей и ответ автора рецензенту присылаются в редакцию. Статьи, имеющие положительные рецензии, представляются редколлегии журнала для обсуждения и утверждения для публикации.

Периодичность журнала: 4 раза в год.

8. Оплата. Авторам, получившим положительное заключение к опубликованию, необходимо произвести оплату по следующим реквизитам (для сотрудников ЕНУ – 4500 тенге, для сторонних организаций – 5500 тенге):

Реквизиты:

- 1) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
АО «Банк ЦентрКредит»
БИК банка: КСЖВКЗКХ
ИИК: KZ978562203105747338
Кбе 16
Кпн 859- за статью

- 2) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
АО «Bank RBK»
Бик банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073
Кбе 16
Кпн 859 – за статью

- 3) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847
Кбе 16
Кпн 859 – за статью

- 4) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
АО «НародныйБанкКазахстан»
БИК Банка: HSBKKZKX
ИИК: KZ946010111000382181
Кбе 16
Кпн 859. - за статью

«За публикацию ФИО автора»

Редактор: Дихан Қамзабекұлы
Шығарушы редактор: І.Р. Құрманғалиев
Дизайн: Ілияс Рысбекұлы

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
ХАБАРШЫСЫ. Филология сериясы.
- 2019. - 4 (129). - Нұр-Сұлтан: ЕҰУ. 207-б.
Шартты б.т. - 19,0 Таралымы - 35 дана

Мәтін мазмұнына типография жауап бермейді.

Редакция мекенжайы: 010008, Қазақстан Республикасы,
Нұр-Сұлтан қаласы, Қ. Сәтбаев көшесі, 2.
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Тел.: +7(7172) 709-500 (ішкі 31-413)

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
баспасында басылды